

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของการวิจัย

แผนยุทธศาสตร์การพัฒนประเทศไทยต่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยรัฐบาลได้มอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) บูรณาการแนวทางการดำเนินการของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อเตรียมความพร้อมของประเทศในการร่วมผลักดันให้เกิดการสร้างประชาคมอาเซียนภายในปี พ.ศ. 2558 เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการเตรียมการรองรับผลกระทบและแผนการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมของหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง และใช้โอกาสจากความร่วมมือในอาเซียนเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันของประเทศ ตลอดจนส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชนประกอบกับความตื่นตัวในการรับรู้เรื่องประชาคมอาเซียนที่มากขึ้นในทุกภาคส่วน การเตรียมความพร้อมและใช้โอกาสจากการรวมตัวทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมการเมืองและความมั่นคงของอาเซียน และการเชื่อมโยงภายในภูมิภาคทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐาน กฎระเบียบและประชาชน จะเป็นการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ยกกระดับคุณภาพชีวิตและสวัสดิการของประชาชนที่ดีขึ้น รวมทั้งสร้างความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและความมั่นคงในรูปแบบต่างๆ เป็นหลักการสำคัญที่นำมาซึ่งการกำหนดยุทธศาสตร์การเข้าสู่ประชาคมอาเซียนปี 2558 ภายใต้แนวทางการพัฒนา 8 ยุทธศาสตร์ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ , 2556)

ยุทธศาสตร์ที่ 1 การเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันของสินค้า บริการ การค้า และการลงทุน โดยมีเป้าหมาย ในการพัฒนาศักยภาพภาคการผลิต บริการ การค้า และการลงทุน เพื่อรองรับการเปิดเสรีและใช้โอกาสจากการเป็นตลาด และฐานการผลิตเดียว

ยุทธศาสตร์ที่ 2 การพัฒนาคุณภาพชีวิตและการคุ้มครองทางสังคม โดยมีเป้าหมายให้ประชาชนได้รับการคุ้มครองทางสังคมและประกันความเสี่ยง มีสภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ที่มีมั่นคงและปลอดภัย

ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและโลจิสติกส์ โดยมีเป้าหมาย ในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้มีความเชื่อมโยงและมีขีดความสามารถในการรองรับ พร้อมทั้งมีกฎระเบียบที่อำนวยความสะดวกทั้งการค้าและการลงทุน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยมีเป้าหมายในการพัฒนา มาตรฐานการศึกษาอาเซียน รวมทั้งทักษะฝีมือและภาษา กลุ่มเป้าหมายที่สำคัญ ได้แก่ การศึกษา แรงงาน/ผู้ประกอบการ และเจ้าหน้าที่รัฐ

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การพัฒนากฎหมาย กฎ และระเบียบ โดยมีเป้าหมายในการ ปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบที่อำนวยความสะดวกการค้า การลงทุน และสอดคล้องกับพันธกรณี และข้อตกลงต่าง ๆ

ยุทธศาสตร์ที่ 6 การสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักถึงความสำคัญ ของอาเซียน โดยมีเป้าหมายให้ประชาชนทุกกลุ่มเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการเป็น ประชาคมอาเซียนโดยมีกลุ่มเป้าหมายที่สำคัญ ได้แก่ ภาคประชาชน ภาคแรงงาน/ผู้ประกอบการ และภาครัฐ

ยุทธศาสตร์ที่ 7 การเสริมสร้างความมั่นคง โดยมีเป้าหมายในการสร้างความ ร่วมมือด้านการเมืองและความมั่นคง เพื่อนำไปสู่ภูมิภาคที่มีบรรทัดฐาน เอกภาพ และสันติภาพ ร่วมกัน

ยุทธศาสตร์ที่ 8 การเพิ่มศักยภาพของเมืองเพื่อเชื่อมโยงโอกาสจากอาเซียน โดย มีเป้าหมายในการพัฒนาเมืองให้มีศักยภาพที่จะเชื่อมโยงกับประเทศสมาชิกอาเซียนทั้งในด้าน อุตสาหกรรม การท่องเที่ยวบริการ การลงทุน และการค้าชายแดน

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในสมาชิกของประชาคมอาเซียนอย่างเป็นทางการภายใน พ.ศ. 2558 โดยประชาคมอาเซียนเป็นองค์กรที่มีเพียงหนึ่งวิสัยทัศน์ หนึ่งอัตลักษณ์ หนึ่งประชาคม (one vision, one identity, one community) ซึ่งมีสามเสาหลักด้วยกัน คือ ประชาคมการเมืองและ ความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Security Community: ASC) ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community: AEC) และประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community: ASCC) การศึกษาอาเซียนในระยะที่ผ่านมาเป็นการให้ความสำคัญกับ ความร่วมมือในระดับ โครงสร้างขององค์กร หรือการมองอาเซียนจากเบื้องบน (ASEAN from above) เป็นการทำความเข้าใจเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ สังคม และเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ ซึ่งเป็นการมองแบบแยกส่วน มากกว่าการมองประเด็นที่มีความเชื่อมโยงหรือเป็นประเด็นรวมของ ทั้งภูมิภาค ประการสำคัญ คือ ยังขาดการให้ความสนใจต่อประเด็นท้าทายและปัญหาของกลุ่มคน ในระดับรากหญ้าและคนชายขอบ หรือการมองอาเซียนจากเบื้องล่าง (ASEAN from below) ดังนั้น เนื้อหาของการจัดการศึกษาอาเซียนศึกษาในระบบโรงเรียนปัจจุบัน จึงมุ่งเน้นที่การสร้าง องค์ความรู้ในประเด็นกว้าง ที่เป็นเรื่องราวของประเทศเพื่อนบ้านและของอาเซียนโดยรวมมากกว่า เรื่องราวของท้องถิ่น โดยเฉพาะปัญหาของชาวบ้านในการปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของ

อาเซียน ซึ่งควรจะได้รับการศึกษาวิจัยและเผยแพร่ในวงกว้างมากขึ้น ครูและบุคลากรทางการศึกษา นับเป็นกลุ่มทรัพยากรบุคคลที่สำคัญที่จะต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ทั้งจากเบื้องบนและเบื้องล่าง เพื่อที่จะสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ที่รอบด้านให้กับนักเรียนนักศึกษา ควรจะต้องมีบทบาทในการทำงานศึกษาวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่สำหรับการเรียนการสอนและการมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือชุมชนด้วย โดยเฉพาะการกำหนดทิศทางการพัฒนาที่มีแนวโน้มจะเข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวบ้านมากขึ้น (ศูนย์ศึกษาชาติพันธุ์และการพัฒนา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2556)

กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ได้ส่งผลให้ประชาคมโลกต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงอย่างมากมาอย่างรวดเร็ว ภายใต้สังคมและระบบเศรษฐกิจที่มีความซับซ้อนและเชื่อมโยงกันมากขึ้น โดยเฉพาะด้านการศึกษา ที่ถูกเชื่อมโยงด้วยข้อมูลข่าวสารที่ส่งต่อถึงกันอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดกระแสสากลเชื่อมโยงกันทั่วโลก โลกถูกหลอมเป็นหนึ่งเดียวไร้ซึ่งพรมแดน ประชาคมโลกจึงต้องเร่งเตรียมความพร้อมในการสร้างระบบกลไก และพัฒนาคนให้มีศักยภาพสูงขึ้น เพื่อสามารถปรับตัวอย่างเท่าทันกระแสการเปลี่ยนแปลง และก้าวสู่ระบบเศรษฐกิจยุคใหม่ที่ใช้ “ฐานความรู้และนวัตกรรม” (knowledge and innovation base economy) เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนา ตลอดจนเรียนรู้ที่จะยกระดับการพัฒนาด้านจิตใจและคุณธรรม เพื่อมุ่งสู่การพัฒนาที่มีความสมดุลแห่งความเจริญทางวัตถุในอนาคต สามารถกำหนดทิศทางการพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสมกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา การศึกษามีบทบาทสำคัญในการสร้างประชาคมอาเซียน โดยการศึกษาเป็นกลไกในการปลูกฝังค่านิยม แนวความคิด ความเข้าใจกันระหว่างประเทศสมาชิกอาเซียน และเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งและความเจริญทางเศรษฐกิจของอาเซียนและเศรษฐกิจโลก โดยในแผนงานการจัดตั้งประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASCC blueprint) ได้กำหนดให้ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นเป้าหมายสำคัญอันดับแรกในการเสริมสร้างวิถีชีวิตที่ดีของประชากรในภูมิภาค ด้วยการให้ความสำคัญกับการศึกษาและการสร้างโอกาสทางการศึกษา การลงทุนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และการเรียนรู้ตลอดชีวิต การส่งเสริมการจ้างงานที่เหมาะสม การส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศ การอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเชิงประยุกต์

ผลกระทบของประชาคมอาเซียน (ASEAN Economic Community : AEC) ต่อระบบการศึกษาไทย ในการประชุมสัมมนาทางวิชาการของครูและอาจารย์แนะแนวทั่วประเทศ ประจำปี พ.ศ. 2556 พบว่า ส่วนใหญ่จะเน้นการแนะแนวผู้เรียนให้เลือกเรียนในสาขาที่จบแล้วมีงานทำการแนะแนวเด็กให้ไปศึกษาด้านใด ต้องทราบด้วยว่าการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนจะมีผลกระทบ

ต่อการใช้บัณฑิต และความต้องการบัณฑิตอย่างไร เพราะการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน สามารถเปิดโอกาสให้บัณฑิตในบางสาขาสามารถที่จะไปทำงานในประเทศอาเซียนได้เพิ่มขึ้น แต่จะต้องดูเงื่อนไขของแต่ละประเทศว่าบัณฑิตสามารถเข้าไปทำงานได้โดยไม่มีอุปสรรคหรือไม่ เช่น เรื่องภาษาถิ่น (native speaker) บัณฑิตบางคนจึงอาจจะไม่มีโอกาสที่จะเข้าไปทำงาน รวมทั้งอาจจะมีบัณฑิตจากที่อื่นเข้ามาทำงานในประเทศไทยบางสาขาเพิ่มขึ้น ซึ่งหมายความว่า บัณฑิตของเราต้องมีการแข่งขันสูง ความต้องการบัณฑิตของไทย รวมกับบัณฑิตต่างประเทศ ก็จะมีผลกระทบกับความต้องการบัณฑิตจากเดิมที่เคยประมาณการกันไว้ นอกจากนี้ นักธุรกิจของไทยอาจจะได้รับผลกระทบจากการเปิดเศรษฐกิจประชาคมอาเซียน มีการขยายตลาดลงทุนในต่างประเทศ ทำให้ความต้องการบัณฑิตไทยเกิดผลกระทบ แต่ในขณะเดียวกันบัณฑิตไทยในสาขาเหล่านั้น อาจจะมีโอกาสไปทำงานกับบริษัทไทยที่ไปลงทุนในต่างประเทศก็ได้ เพราะบริษัทไทยก็ยังคงมีความต้องการคนไทยในบางตำแหน่งเช่นเดิม (นวรรัตน์ รามสูต และบัลลังก์ โรหิตเสถียร, 2556)

ซึ่งที่ผ่านมากระทรวงศึกษาธิการได้จัดทำแผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการเพื่อรองรับการเป็นประชาคมอาเซียน ทั้งสิ้น 5 แผน (ASEAN Socio-Cultural Community: ASCC, 2554) (จุไรรัตน์ แสงบุญนา, 2554) ได้แก่

(1) การให้ความสำคัญกับการศึกษา โดยการรณรงค์ให้ประชากรทุกคนอ่านออกเขียนได้ ลดอัตราการไม่รู้หนังสือ เปิดโอกาสอย่างเท่าเทียม และส่งเสริมการเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง โดยกระทรวงศึกษาธิการได้ส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนทางไกล การศึกษานอกระบบ การเรียนจากศูนย์การเรียนรู้ชุมชน (community learning centres-CLCs) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ โดยใช้สื่อเทคโนโลยี และสื่อการศึกษาในรูปแบบต่าง ๆ โดยประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการจัดทำหลักสูตรมาตรฐานอาเซียน (ASEAN curriculum) สำหรับนักเรียนใน 3 ระดับ ได้แก่ ระดับประถมศึกษา (ป.1-ป.6) ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1-ม.3) และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4-ม.6) ซึ่งมีกรอบการเรียนรู้ 5 ประเด็นหลัก คือ ความรู้เกี่ยวกับอาเซียน (knowing ASEAN) การเล็งเห็นคุณค่าของอัตลักษณ์และความหลากหลาย (valuing identity and diversity) การเชื่อมโยงโลกและท้องถิ่น (connecting global and local) การส่งเสริมความเสมอภาคและความยุติธรรม (promoting equity and justice) การทำงานร่วมกันเพื่ออนาคตที่ยั่งยืน (working together for a sustainable future) โดยกำหนดไว้ใน 7 สาขาวิชา ได้แก่ ประวัติศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาและวรรณกรรม ศิลปะ พลศึกษา และเทคโนโลยีด้านการศึกษา รวมถึงเรื่องการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในทุกระดับการศึกษา เพื่อรองรับการถ่ายโอนหน่วยการเรียนรู้ การส่งเสริมโครงการแลกเปลี่ยนนักเรียน นักศึกษา และการให้ทุนการศึกษาในประเทศสมาชิกอาเซียน

(2) การลงทุนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยส่งเสริมการสอนภาษาอังกฤษ ซึ่งเป็นภาษาที่ใช้ในการทำงานของอาเซียน การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษให้แก่ นักเรียน นักศึกษา บุคลากรทางการศึกษา และประชาชน การพัฒนาครูซึ่งเป็นปัจจัยหลัก ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ซึ่งประเทศไทยมีเครือข่ายความร่วมมือด้านการพัฒนาครูกับ ประเทศในภูมิภาคอาเซียน รวมทั้งการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนโดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และจัดการสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาให้เอื้อต่อการเรียนการสอน

(3) การส่งเสริมการจ้างงานที่เหมาะสม โดยเร่งพัฒนาคุณภาพการศึกษาระดับ อาชีวศึกษาเพื่อรองรับการพัฒนาด้านอุตสาหกรรมภายในประเทศ พัฒนาคอร์ปคุณวุฒิแห่งชาติ ระบบคุณวุฒิวิชาชีพ เพื่อเป็นกลไกและเครื่องมือในการพัฒนากำลังคนให้ตรงตามความต้องการ ของตลาดแรงงาน และสร้างความเป็นหุ้นส่วนในการจัดการศึกษาระหว่างสถาบันการศึกษา ภาคเอกชน และสถาบันเฉพาะทาง

(4) การส่งเสริมเทคโนโลยีสารสนเทศ โดยส่งเสริมการพัฒนาสื่อการเรียน การสอนอิเล็กทรอนิกส์ และสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) ที่เหมาะสมกับ การเรียนรู้ในทุกระดับการศึกษา กำหนดสมรรถนะผู้เรียนในด้าน ICT ในแต่ละระดับการศึกษา พัฒนาและยกระดับสถาบันการศึกษาให้มีความสามารถเฉพาะทางด้าน ICT เพื่อผลิตบุคลากรด้าน ICT ให้มีทักษะความเชี่ยวชาญ สร้างแรงจูงใจเพื่อเพิ่มศักยภาพแรงงานในการเข้าฝึกอบรมและ สอบมาตรฐานวิชาชีพด้าน ICT ที่มีการกำหนดไว้ในระดับสากล พร้อมทั้งส่งเสริมและสนับสนุน การพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่อง

(5) การอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เชิงประยุกต์ โดยส่งเสริมและสนับสนุนการผลิตและพัฒนาครู ณาจารย์ นักวิทยาศาสตร์ และ บุคลากรวิชาชีพทางด้านการวิจัยที่มีคุณภาพ ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม พัฒนาเด็ก เยาวชน และประชาชนให้เข้าถึงองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยี รวมทั้งสร้างเครือข่ายการวิจัยเพื่อสร้างนวัตกรรมและทรัพย์สินทางปัญญา ทั้งนี้ ประเด็นสำคัญที่กระทรวงศึกษาธิการได้ผลักดันให้มีการดำเนินการอย่างเร่งด่วน เพื่อรองรับ ผลกระทบจากประชาคมอาเซียน ได้แก่ การจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาความสามารถด้าน ภาษาอังกฤษของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (พ.ศ. 2556-2565) ได้แก่ สร้างเสริมและฝึกทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของนักเรียน นักศึกษา ครูข้าราชการและบุคลากร ทางการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ พัฒนาศักยภาพครู เพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนการสอน ภาษาอังกฤษ พัฒนา ผลิต และจัดสรรสื่อการสอน สื่อเทคโนโลยี และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการ จัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษแก่สถานศึกษา สนับสนุนการจัดบรรยากาศ กิจกรรมการใช้

ภาษาอังกฤษ และแหล่งเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพทั้งในและนอกสถานศึกษา ส่งเสริมการเรียนการสอน/การอบรมสาขาวิชาต่าง ๆ ทั้งสายสามัญและสายอาชีพ ในและนอกระบบเป็นภาษาอังกฤษ สร้างความเข้มแข็งแก่เครือข่ายการเรียนการสอนภาษาอังกฤษทั้งในและต่างประเทศ กำหนดและประกาศให้ภาษาอังกฤษเป็นเกณฑ์สำคัญในการสำเร็จการศึกษา และในการสรรหาบรรจุ แต่งตั้งเลื่อนระดับ ปรับตำแหน่ง รวมถึงการพิจารณาให้รางวัลหรือเงินตอบแทนแก่ข้าราชการ ครู และบุคลากรทางการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

จังหวัดเชียงใหม่ได้รับผลกระทบจากการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (ถ้าภา สมบูรณ์, 2556) ดังนี้

(1) ผลกระทบต่อธุรกิจสาขาหนึ่งอาจจะเป็นผลดีต่อธุรกิจอื่น ๆ ได้ เช่น ธุรกิจการศึกษาที่มีแนวโน้มจะเผชิญกับการแข่งขันที่มากขึ้นจากนักลงทุนต่างประเทศ แต่ในขณะเดียวกัน การแข่งขันในธุรกิจนี้จะเป็นกลไกนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของนักเรียน นักศึกษา และกลายเป็นแรงงานที่มีคุณภาพ ซึ่งเป็นที่ต้องการของทุกธุรกิจบริการรวมถึงธุรกิจอื่น ๆ ของประเทศต่อไป

(2) ผลกระทบต่อธุรกิจบริการอีกประเภทหนึ่ง คือ แนวโน้มการขาดแคลนแรงงานวิชาชีพต่าง ๆ จากการอำนวยความสะดวก ด้านการเคลื่อนย้ายแรงงานในอาเซียน ซึ่งหากเปรียบเทียบอัตราค่าตอบแทนโดยพิจารณาถึงค่าครองชีพในประเทศต่าง ๆ ร่วมด้วย โดยยกตัวอย่างวิชาชีพนักบัญชี จะพบว่า อัตราผลตอบแทนแรงงานในประเทศสิงคโปร์และมาเลเซียสูงกว่าไทยอยู่ประมาณ 3 เท่า ซึ่งอาจส่งผลให้แรงงานไทยโยกย้ายและถูกดึงดูดไปทำงานในต่างประเทศมากขึ้นโดยเฉพาะประเทศสิงคโปร์ ซึ่งจะมีสัดส่วนประชากรวัยทำงานน้อยลงสืบเนื่องจากปัญหาการเพิ่มขึ้นของสัดส่วนผู้สูงอายุเร็วที่สุดในประเทศอาเซียน โดยคาดว่าจะมีสัดส่วนผู้สูงอายุ เป็นร้อยละ 30 และร้อยละ 35 ภายในปี 2025 และ 2050 ตามลำดับ เพิ่มขึ้นจากร้อยละ 16 ในปัจจุบัน ซึ่งจะยิ่งทวีความจำเป็นในการนำเข้าแรงงานจากต่างประเทศ

(3) ผลกระทบทางด้านแรงงานวิชาชีพอาจจะไม่จำกัดในธุรกิจบริการประเภทใดประเภทหนึ่งเท่านั้น แต่ส่งผลกระทบในวงกว้างได้ โดยเฉพาะจากตัวอย่างข้างต้นที่เปรียบเทียบค่าตอบแทนสำหรับวิชาชีพนักบัญชี ที่จะส่งผลกระทบในทุกธุรกิจ เพราะทุกบริษัท ในทุกสาขาธุรกิจ จำเป็นต้องอาศัยนักบัญชีในการจัดทำและตรวจสอบงบการเงิน เป็นต้น นอกจากนี้ หากเกิดการขาดแคลนแรงงานวิชาชีพที่จำเป็น เช่น วิชาชีพแพทย์และพยาบาล จะไม่ส่งผลกระทบเพียงธุรกิจสถานพยาบาล แต่อาจนำไปสู่ปัญหาสังคม จากการที่บริการทางการแพทย์ไม่เพียงพอต่อจำนวนประชากรได้

หนึ่งในความพยายามลดกฎเกณฑ์ ด้านการเคลื่อนย้ายแรงงานจากการรวมตัวกันเป็นประชาคมอาเซียน คือ ลดปัญหาด้านการไม่ยอมรับคุณสมบัติ จากการศึกษาอบรมและประสบการณ์ทำงานในต่างประเทศ โดยได้มีการทำข้อตกลงการยอมรับร่วม (mutual recognition agreement: MRA) ของแรงงานวิชาชีพบริการต่าง ๆ ใน 7 สาขา ได้แก่ สาขาวิศวกรรม สาขาวิชาชีพการพยาบาล สาขาสถาปัตยกรรม สาขาด้านการสำรวจ สาขาวิชาชีพแพทย์ สาขาวิชาชีพทันตแพทย์ และสาขาวิชาชีพบัญชี 4 ซึ่งหมายความว่า หากแรงงานในประเทศใดที่มีคุณสมบัติทั้งด้านหลักสูตรการศึกษา อบรมและประสบการณ์การทำงาน ตามที่มีการตกลงไว้ใน MRA ก็จะได้รับการยอมรับจากทุกประเทศสมาชิก และสามารถเคลื่อนย้ายแรงงานไปทำงานในประเทศสมาชิกอื่น ๆ ได้ง่ายขึ้น อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการยอมรับมาตรฐานวิชาชีพพร้อมกันแล้ว แต่ในทางปฏิบัติจริงนั้น อาจไม่ก่อให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานได้ง่ายนัก เพราะหลาย ๆ ประเทศยังคงสงวนกฎเกณฑ์ที่แรงงานต้องปฏิบัติตามเคร่งครัด ซึ่งบางข้อนั้นอาจส่งผลให้การเคลื่อนย้ายแรงงาน แทบจะเป็นไปไม่ได้เลย ยกตัวอย่างเช่น บุคลากรแพทย์ที่ต้องการมาทำงานในประเทศไทย จะต้องมีการสอบใบอนุญาต ซึ่งมีบางส่วนของ การสอบที่กำหนดการสอบเป็นภาษาไทย เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีอุปสรรคด้านอื่น ๆ เช่น ปัญหาด้านความแตกต่างทางภาษา และวัฒนธรรม รวมไปถึงการยอมรับทางสังคม เป็นต้น

จากผลกระทบที่จะเกิดขึ้นด้านการศึกษาของชุมชนท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ และจากแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยต่อการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน ในฐานะหน่วยงานการศึกษา เพื่อท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มีวิสัยทัศน์ที่สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนา และแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพราะเป็นสถาบันอุดมศึกษาชั้นนำ ที่มุ่งปฏิบัติการกิจเพื่อพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดความยั่งยืนอย่างแท้จริง ทั้งนี้มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ มีหน่วยงานในระดับคณะที่มีความเชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ ต่อการตอบโจทย์ปัญหาของชุมชนในจังหวัดเชียงใหม่ข้างต้น โดยคณะครุศาสตร์มีนักวิชาการและนักวิจัย ภายใต้วิสัยทัศน์ของการวิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่น (แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 2556) โดยคณะครุศาสตร์ ได้มีการกำหนดวิสัยทัศน์ ดังนี้ “ภายในปี 2555 คณะครุศาสตร์เป็นองค์กรผลิตพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาที่มีคุณธรรม มีความรู้และทักษะในด้านวิชาการ การวิจัย การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม โดยสนองตอบความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น ตลอดจนพัฒนาวิชาชีพครูให้มีมาตรฐานสูง มีพันธกิจคณะครุศาสตร์โดยเป็นแหล่งผลิตและส่งเสริมการศึกษาที่มีมาตรฐาน เป็นศูนย์ของการศึกษาค้นคว้าวิจัย เผยแพร่ข้อมูลด้านการศึกษา วัฒนธรรม วิถีชีวิต โดยมุ่งสนองตอบความต้องการของท้องถิ่น” (แผนยุทธศาสตร์ คณะครุศาสตร์, 2556)

ด้วยเหตุนี้ในปี พ.ศ. 2558 นักวิจัยภายใต้พันธกิจของคณะครุศาสตร์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ จึงมีความมุ่งมั่นและมีความพร้อมที่จะจัดทำชุดโครงการวิจัยเรื่อง “แผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน ภายใต้ความร่วมมือทางวิชาการกับมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ (Strategic plan to enhance the ability of Chiang Mai communities in ASEAN Community under the academic collaboration with Chiang Mai Rajabhat University: SCAC-CMRU)” ในโครงการที่มีชื่อว่า “แผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรการศึกษาของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน (Strategic plan to enhance the ability of Chiang Mai community educational organizations in ASEAN community)” ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับองค์กรการศึกษาของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ พร้อมกับศึกษาศักยภาพความเข้มแข็งขององค์กรการศึกษาของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ต่อการแบ่งปันและการปรับตัว ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน โดยในปี พ.ศ. 2558 ได้มีการศึกษาศักยภาพความเข้มแข็งของชุมชนในการแข่งขันด้านการศึกษาชุมชน ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน โดยประยุกต์แบบจำลอง Diamond Model ของ Philips Porter ซึ่งประกอบไปด้วยเงื่อนไขด้านอุปสรรค ปัจจัยด้านการส่งเสริมและสนับสนุน ปัจจัยด้านโครงสร้างและคู่แข่ง รวมถึงบทบาทของรัฐบาล และวิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง โอกาส และอุปสรรค และในปี พ.ศ. 2559 ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รายงานผลการประเมินวิเคราะห์ พร้อมกับต่อยอดโครงการวิจัยไปสู่ปีที่ 3 ในปี พ.ศ. 2560 ในโครงการที่มีชื่อว่า “แผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรการศึกษาของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน ปีที่ 3 (Strategic plan to enhance the ability of Chiang Mai community educational organizations in ASEAN community Phase 3)” ซึ่งมีเป้าหมายในการพัฒนาศักยภาพความเข้มแข็งขององค์กรการศึกษาของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ต่อการแบ่งปันและการปรับตัว ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน อันจะนำไปสู่การเสนอแนวทางในการเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรการศึกษาของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน ภายใต้ความร่วมมือทางวิชาการกับมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อพัฒนาศักยภาพความเข้มแข็งขององค์กรการศึกษาของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ต่อการแบ่งปันและการปรับตัว ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน

1.2.2 เพื่อเสนอแนวทางในการเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรการศึกษาของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน โดยให้ความร่วมมือทางวิชาการกับมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2560 จนถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2560 รวมระยะเวลาการวิจัย 12 เดือน (1 ปี)

1.3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

1) ผลการวิเคราะห์ความรู้ ความเข้าใจด้านการศึกษาของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน

2) การเตรียมความพร้อมของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน

3) แนวทางการพัฒนาศักยภาพความเข้มแข็งขององค์กรการศึกษาของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน

1.3.3 ขอบเขตด้านประชากร

ชุมชนท้องถิ่นทั้งหมด ของจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 25 อำเภอ (2,064 หมู่บ้าน)

1.3.4 ขอบเขตด้านพื้นที่

เขตพื้นที่ 25 อำเภอ ของจังหวัดเชียงใหม่

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

โครงการวิจัยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1.4.1 ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง/ผู้เข้าร่วมการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดประชากรของการศึกษาโดยกำหนดชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ทั้งสิ้น 25 อำเภอ รวม 2,064 ชุมชน 207 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งคัดเลือกจากชุมชนที่เข้าร่วมโครงการในปี 2560 โดยวิธีสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (specific random sampling) ได้อำเภอหางดง คือ เทศบาลตำบลบ้านปางประกอบด้วย 11 ชุมชน

1.4.2 ข้อมูลและเครื่องมือในการวิจัย

1) ข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการสำรวจ สอบถามและสัมภาษณ์ในพื้นที่ 1 อำเภอ 11 ชุมชน

2) ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสาร งานวิจัย ผลการดำเนินงานเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมขององค์กรการศึกษาของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเข้าสู่ประชาคมอาเซียน

3) เครื่องมือในการวิจัย ซึ่งประกอบไปด้วย เครื่องมือการประเมิน แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และแบบประเมินชนิดต่าง ๆ ดังนี้

3.1) แบบฟอร์มแสดงความประสงค์เข้าร่วมโครงการ

3.2) แบบฟอร์มเพื่อประเมินคัดกรองผู้เข้าร่วมโครงการ

3.3) แบบสอบถามงานวิจัย (แต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) “การเตรียมความพร้อมในองค์กร (อปท.) ขององค์กรด้านองค์กรการศึกษาของชุมชน เมื่อเปิดประชาคมอาเซียน”

3.4) แบบสอบถามงานวิจัย (แต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) “การเตรียมความพร้อมให้กับชุมชนขององค์กรการศึกษาเมื่อเปิดประชาคมอาเซียน”

3.5) แบบสอบถามงานวิจัย (แต่ละองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น) “ความช่วยเหลือที่ต้องการและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมต่อการเตรียมความพร้อมของชุมชนของด้านองค์กรการศึกษาของชุมชน”

3.6) แบบฟอร์มการจัดทำโครงการเพิ่มขีดความสามารถด้านองค์กรการศึกษาของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน

1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ทราบปัญหาและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับองค์กรการศึกษาของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน

1.5.2 ทราบศักยภาพความเข้มแข็งขององค์กรการศึกษาของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ต่อการแบ่งปันและการปรับตัว ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน

1.5.3 มีการเสนอแผนกลยุทธ์การเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรการศึกษาของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน

1.5.4 สามารถจัดการเรียนรู้ในการขยายผลต้นแบบการพัฒนาท้องถิ่นสู่ 7 จังหวัดภาคเหนือตอนบน อันได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย จังหวัดลำพูน จังหวัดลำปาง จังหวัดแพร่ จังหวัดน่าน และ จังหวัดพะเยา

1.5.5 จัดพิมพ์ในวารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ในการเผยแพร่องค์ความรู้ของการวิจัย

1.5.6 จัดสิทธิบัตรสำหรับชุดเครื่องมือ ในการพัฒนาต้นแบบของโครงการวิจัยฯ

1.6 นิยามศัพท์

การเพิ่มขีดความสามารถ (Enhance the Ability) หมายถึง กระบวนการที่ทำให้บุคคลองค์กร สถาบัน และสังคมได้พัฒนาความสามารถ (ทั้งโดยบุคคลหรือร่วมกัน) ในการปฏิบัติหน้าที่ที่จะแก้ปัญหา รวมทั้งกำหนดและดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้ ทั้งนี้มีองค์ประกอบที่สำคัญ สามประการ (วิจารณ์ พานิช, 2555) คือ

ประการที่หนึ่ง การพัฒนาขีดความสามารถเป็นกระบวนการเรียนรู้ และมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ไม่ใช่กิจกรรมที่ดำเนินการครั้งเดียวสำเร็จ

ประการที่สอง เป็นกระบวนการที่เน้นการใช้ และการเสริมสร้างพลังของทั้งบุคคล องค์กร และเครือข่าย

ประการที่สาม ต้องมีการพิจารณาดำเนินการอย่างเป็นระบบ ในการจัดทำยุทธศาสตร์และแผนการพัฒนาขีดความสามารถ

การพัฒนา (Development) หมายถึง ความเจริญก้าวหน้าโดยทั่วไป เช่น การพัฒนาชุมชน พัฒนาประเทศ คือ การทำสิ่งเหล่านั้นให้ดีขึ้น เจริญขึ้น สนองความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ให้ได้ดียิ่งขึ้น หรืออาจกล่าวได้ว่า “การพัฒนา” เป็นกระบวนการของการเคลื่อนไหวจากสภาพที่ไม่น่าพอใจไปสู่สภาพที่น่าพอใจ การพัฒนาเป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ไม่หยุดนิ่ง การพัฒนามีความสัมพันธ์โดยตรงกับการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ การพัฒนา หมายถึง กระบวนการของการเปลี่ยนแปลงที่มีการวางแผนไว้แล้ว คือการทำให้ลักษณะเดิมเปลี่ยนไป โดยมุ่งหมายว่า ลักษณะใหม่ที่เข้ามาแทนที่นั้นจะดีกว่าลักษณะเก่า แต่โดยธรรมชาติแล้วการเปลี่ยนแปลงย่อมเกิดปัญหาในตัวเอง เพียงแต่จะมีปัญหามากหรือปัญหาน้อยเท่านั้น

การบริหารจัดการ (Administrative Management) หมายถึง การกำหนดทิศทางในการใช้ทรัพยากรทั้งหลายอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายขององค์กร

การศึกษา (Education) หมายถึง การดำเนินการด้วยกระบวนการทุกอย่าง ที่ทำให้บุคคลพัฒนาความสามารถด้านต่าง ๆ รวมทั้งทัศนคติและพฤติกรรมอื่น ๆ ตามค่านิยมและคุณธรรมในสังคม

ชุมชน (Community) หมายถึง บุคคลที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่ใดที่หนึ่งที่มีความสัมพันธ์กัน ในฐานะเป็นเครือญาติหรือเพื่อนบ้าน โดยมีการใช้ชีวิตร่วมกัน มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ประชาคมอาเซียน (ASEAN Community) หมายถึง การร่วมกันทางเศรษฐกิจของประเทศในเขตอาเซียน เพื่อผลประโยชน์ในอำนาจการต่อรองทางเศรษฐกิจ การส่งออก และการนำเข้าของสินค้า ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ดำเนินการควบคู่ไปกับประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN political-security community: APSC) และประชาคมสังคม-วัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN socio-cultural community: ASCC) ซึ่งเป็นสามส่วนหลักของประชาคมอาเซียน

แผนกลยุทธ์ (Strategic Plan) หมายถึง แนวทางในการปฏิบัติที่กำหนดไว้ล่วงหน้า ซึ่งต้องเกี่ยวข้องกับการกระทำ อนาคต และความต้องการของบุคคล องค์กร และชุมชนท้องถิ่น เพื่อจะดำเนินการให้บรรลุเป้าประสงค์ในการเพิ่มขีดความสามารถในกรอบประชาคมอาเซียน โดยจะต้องพิจารณาว่า ในการที่จะบรรลุเป้าประสงค์ข้อหนึ่ง ๆ นั้น มีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อความสำเร็จ และเราจำเป็นต้องทำอะไร จึงจะไปสู่จุดนั้นได้

องค์กรการศึกษาของชุมชน (Community Educational Organizations) หมายถึง องค์กรทางการศึกษาในพื้นที่ของท้องถิ่น จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งโรงเรียนในท้องถิ่นและการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ที่ทำหน้าที่ในการพัฒนาความรู้ ความสามารถและศักยภาพของผู้เรียน ตลอดจนแนวคิดและพฤติกรรมต่าง ๆ เพื่อการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

แผนชุมชน (Community Plan) คือ การวางแผนและกำหนดอนาคตของกิจกรรมการพัฒนาของชุมชน โดยเกิดขึ้นจากคนในชุมชน ที่มีการรวมตัวกันจัดทำแผนขึ้นมาเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนหรือท้องถิ่นของตน ให้เป็นไปตามที่ความต้องการและสามารถแก้ไขปัญหาที่ชุมชนเผชิญอยู่ร่วมกัน โดยคนในชุมชนมีส่วนร่วมคิด ร่วมกำหนดแนวทางและทำกิจกรรมการพัฒนาร่วมกัน โดยยึดหลักการพึ่งตนเอง ลดการพึ่งพิงภายนอก ด้วยการคำนึงถึงศักยภาพทรัพยากร ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นเป็นหลัก จึงกล่าวได้ว่าแผนชุมชนเป็นของชุมชน ดำเนินการโดยชุมชน และเพื่อประโยชน์ของชุมชนเอง ซึ่งแตกต่างจากแผนที่ภาครัฐจัดทำขึ้นเพื่อจัดสรรงบประมาณเป็นหลัก